ladığını yukarıda belirtmiştik. Ama "Türk Sinema Şûrası"nın açılış oturumuna, bir vakitler bu tasarıya karşı olan genç yönetmenler yapımcılarla birlik olarak katılmışlar, aynı zamanda yöneticisi oldukları sinema işçileri sendikasını da bu tasarıyı hazırlıyanların yanına sürüklemişlerdir. Oysa bu yönetmenlerin içinde, bir zamanlar eleştiricilik yapan ve 1948'den sonraki vurgun düzenini alabildiğine hırpalayan kimseler de vardı. Fakat, yurdumuzda bir çok konularda olduğu gibi, bu konuda da kişisel çıkarlar, günlük hesaplar, ilkelerden ağır basmış, en küçük eleştiriye tahammül edemez duruma gelen yönetmenler, yapımcıların sözcülüğünü yapmakta sakınca görmemişlerdir. Çünkü vurgun düzeni onların da kolayına gelmektedir. "Sinemanın sorunlarını bizden başkası bilmez", "yalnız biz konuşalım, başkaları dinlesin", "Baykam tasarısı varken başkasına ne lüzum var", "biz kendi işlerimizi kendimiz çözeriz"... sözleri gerçekte tek kapıya çıkmaktadır: Bugünkü vurgun düzeninin, bu "kapalı düzen"in sürüp gitmesine.

Nijat ÖZÖN

MAHKEME YOLUYLA ALDIĞIMIZ TEKZİPTİR:

TÜRK DİL KURUMU

Türk Dil Kurumunun Başkanı Sayın Agâh Sırrı Levent, benim bir yazıma cevap olarak Dünya gazetesinde yayımlanan bu başlık altındaki yazısını, kendi elinde olan ve Kurumun parası ile bastırılan "Türk Dili" dergisine aktarmak suretiyle de yayımlamıştır. (1 Ekim 1964, Sası: 157). Yazar böylece bu yazısını, daha çok genişliyen bir okuyucu çevresine duyurmak istemiştir. Tek yönlü iddia ve delillerle hiç bir yargı hükme bağlanamaz. Yiğitlik onu gerektirirdi ki, her iki yazıyı da olduğu gibi birlikte aktarsın, okuyucu hükmünü ona göre versin.

Konu, atalar andacı aziz Türkçemiz olduğu için bu yazıya cevap vermeyi ödev bildim.

1 — Derleme Sözlüğünde, yalnız A harfi ile olan kelimeler 444 sayfa tutmuş, doğrudur. Öyle uydurma kelimelerle doldurulur, bunların çoğu da tekrar tekrar yazılır sa, 4444 sayfa da tutar. Aptal kelimesi, P ile beş, B ile altı defa yazılmış. Ayah kelimesi on altı kez tekrarlanmış. Bunun gibi daha neler, neler. Böyle gereksiz tekrarlamalarla kitap şişirilmiştir.

Birtakım kelimeler var ki, kaynak gösterilen yerlerde yoktur. Birtakım kelimeler de Kurumda uydurulmuş. Artam kelimesi, orta Anadoluda kullanılır diye gösterilmiş. Orta Anadoluda böyle bir kelime yoktur. Türkçe Sözlük olarak Yayımladıkları yanlış ve şişirme kitapta, artam diye bir kelime uydurmuşlar, buna da fazilet anlamı vermişler. Türk dili üzerinde iyi bir inceleme yapmadan iş görmenin sonucu budur. Eski Türk anıtlarını, Büyük Türk Lûgatını incelemiş olsalardı böyle yapmazlardı. Artam, fazilet değil, fesattır. Bu kelimeyi uydurmuş oldukları için, Derleme Sözlüğüne de alarak kelimenin asâletini sağlamak istemişler.

Kitap bir Sözlük olduğuna göre, kelimelerin sınıfları, hangi dilden geldikleri, isim, fiil, sıfat oldukları gösterilmeli idi. Her sözlükte bu böyledir.

2 — Ben onların, bir Kurultayda yüz elli üyeyi Kurumdan çıkarmış olduklarını yazmıştım. Sayın Başkan, "Kurumdan yüz elli üyenin çıkarıldığı doğru değildir. Agâh Sırrının üye çıkarma yetkisi de yoktur. Kurumdan üye çıkarmaya Kurultay yetkilidir... Nitekim, 1960 da toplanan IX. Türk Dil Kurultayı, yazarın söz konusu ettiği eski dil davacılarından sekiz üyeyi (yüz elli üye değil) bazı sebeplerle Kurumdan çıkarmıştır." diyor. Tarih ve olay değiştirerek davayı kazanmak isteme cesaretlerine şaştım. Bu yüz elli üyenin çıkarılması işi VII. Kurultayda olmuştur. Kurultayın son günü idi.

Kurum Başkanlığından verilen bir önerge okundu. Bazı üyelerin Kurumdan çıkarılmaları öne sürüldü. Üyelerden Muhittin İnözü itiraz etmek ister istemez, bu işi savunmaya hazırlanmış ve kurulmuş olanlar bir ağızdan, "Tüzüktür, çıkarılırlar." diye bağırmağa başladılar. Agâh Sırrı hemen kürsüye atladı, davayı savundu. Beş on el kalktı, iş de oldu bitti. Ben, üzülerek çıkıp gittim.

3 — Durgun kelimesine geçiyorum: Ne "durgun tarihsel gıramer" denir, ne de "durgun genel ses bilgisi". Geçmiş, tarih olmuş bir nesneye durgun denmez, "durmuş" denir. Durgun kelimesinde devam anlamı vardır. "Senin kara gözlerine vurgunum, avdan geldim yorgunum" türkülerinde geçen vurgun ve yorgun kelimelerinde vurgunluğun ve yorgunluğun devamı vardır. Dil zevki bozulmamış olan halk bu incelikleri bilir.

Statique kelimesine gelince, Rahmetli Sait beyle Natrat Hilminin Türkçe - Fransızca lûgatinde, durgun kelimesine beş altı anlam veriliyor. Aralarında Statique kelimesi yoktur. Mehmet Fuat'ın Fransızcadan Türkçeye Yeni Lûgat adlı kitabına bakıyoruz, "muvazene" demiştir. Görülüyor ki bu kelimede devam anlamı yoktur. Son Kurultaydan önce, ilgililere dağıtmış oldukları tasarıda "duruk" demişler, sonra durgun kelimesini almışlar. "Sofu, haktır diye dört mezhebe döndükçe döner."

Sayın Agâh Sırrı, Fransızcadan, Farsçadan çevirmeler yapmış olduğunu söyliyor. Biz ise bu zatın Osmanlıca kırmasından başka bir dil bilmediğini sanırdık. İşbu rivayet yeni çıktı. Bu çevirmeleri bir görsekte faydalansak..

Burada ufak bir dil olayını söz konusu edeceğim: Petit Larousse'a bakıyoruz, o da statique kelimesine muvazene anlamı veriyor. Littré lûgatine bakıyoruz, kelimeye ilk verdiği anlam muvazeneden ibarettir. Bundan başka dört tane de terimden bahsediyor ki, hepsinde de muvazene mefhumu var. Hele, Stable kelimesine verdiği ilk anlam beni teyit etmektedir. Bakınız ne demiş: "Qui est dans un etat, dans une situation forme, solide". Bunun anlamı, bir halde bulunan, bir durumda bulunan demektir. Hele şu solide kelimesine ne buyurulur?. Donmuş demektir. Sayın Başkan Fransızca bir kelime kullanarak görünmek istemiş, fakat yerinde kullanmamış. Burada ufak bir incelememi arzedeceğim: Statique kelimesinin aslı Yunancadır. Latincede de vardır. Fransızca, İngilizceye de geçmiştir. Bu kökten gelmiş olan "haber edatı" az çok değişiklikle, işbu dillerde ortaktır. Fransızcada "est", İngilizcede "is" şeklindedir. Farsçada est, "ist" olmuştur. Burada incelemeye değer bir nokta vardır. Türkçede haber edatı "durmak" kökünden gelmiştir. Aryani dillerle Turani dillerin anlamda birleştikleri göze çarpmaktadır.

4 — Her zaman olduğu gibi, şuur karşılığına "bilinç", mesele karşılığına "sorun" denilmesinin çok yanlış olduğunu, Kurumda bulunması gereken doçentlerin, profesörlerin bu korkunç uydurmaları nasıl olupta görmediklerini sormuştum. Sayın Başkan verdiği şahane cevapta, "bu kelimeler 1945 de uydurulmuştur. Niçin o vakit söyledinizde şimdi söyliyorsunuz" diyor. Ona düşen bu kelimelerin yanlış uydurulmamış olduğunu isbat etmekti. Ben o vakit te söyledim, yazdım dinletemedim. "Oteltermal"ı Türkçe yapan, bir haftada Türkçe bilgini oluveren zat söz mü dinlerdi? Elli yıllık ülkümün kâbesi olan o kutsal iman ocağından niçin çekildim gittim?.

Dünyada Hiç kimse, "bilmekle, anlamak birdir". diyemez. Ortada ruhiyat var, felsefe var, dil var. Ben, "bilinç" kelimesi dolayısiyle "inç" ekiyle sıfat yapılır demiştim. Halbuki, "Ekler ve Kökler" adındaki kitabımda, bu ekle isim de yapılır demiş imişim. Dedim. Gazete yazısı uzatmaya gelmez. Kitap ise tasnif, inceleme yeridir. Bununla beraber, bu ekle yapılmış olan kelimelerin çoğu sıfattır. İsim azdır. Sağlam bir kural vardır; eski deyişle söyliyeceğim: "Ekser için hükmükül vardır".

Beni üzen, işin şurasıdır: Yakınmak, örneğin, bilinç ve başkaları gibi yanlış yapılmış olan kelimelerin yanlışlığı isbat olunduğu halde, inat ederler düzeltmezler. Çünkü, onlar yanılmazlar.

5 — Dil Kurumu, dört yılda 47 eser çıkarmış. Ben bundan gocunuyor, bu eserleri küçümsüyormuş im. İnsaf edilsin, işin değeri buradan belli. Hiç dört yılda 47 eser çıkar mı?. Keşke dört eser, yok yok, bir eser çıkarsalar da eser demeye değse. Eser dedikleri şeyler arasında Türk dilinin işlenmesine, ilmine değgin biricik kitap bulunsa, öper de başıma kordum. Ben, aşıkı olduğum ana dilimin, güzel Türkçemizin

ilim yolu ile işlenmesini istiyorum. Onlar sa bu işin çok uzaklarında dolaşıyorlar.

6 — Ben, söylediklerimin çoğunu tekrar tekrar yazmış, susturucu cevaplarını da almış im. Hangi cevapları susturucudur?. Örneğin kelimesi hakkında mı? Bilinç, sorun, yadsımak kelimeleri ve benzerleri hakkında mı beni susturmuşlar?. Salık kelimesinin aslını "sağlık", buğ kelimesinin aslını "buğu" sanarak bilgi satanlar mı bana susturucu cevaplar vermişler?.

Sayın Başkan, Türk dili bilgiye susamıştır. Onun yanık bağrına bu suyu kim sunacak?. Herhalde uydurmacılar değil. Rahmetli ATATÜRK'ün, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." sözünü her zaman göz önünde tutmalıyız. Siz, bu gibi bozuk şeyleri düzeltmedikçe, ilim yoluna girmedikçe beni susturamaz sınız. Seksen iki yaşımdayım, dinç im, ömrüm oldukça karşınızdayım.

Beyt: "Cihan lisanla döner derler. Öyledir sevinin.
Ne irtika ediyor milletin lisanı görün".

Besim Atalay

K İ T A P L A R :

Jean-Paul Sartre ve "Sözcükler"i

Jean–Paul Sartre'ın düşüncelerini bütün ayrıntılarıyla izleyen birkaç kişi vardır. Öbürleri, bu yazarda kayıtsız özgürlüğün felsefesini görürler. Bir çok genç de, onda, ailelerine karşı başkaldırışın belgesini aramıştır. Bu kez yayımlanan anılar kitabı *Sözcükler* (Les Mots) okunduktan sonra, bir çokları, Sartre'ı yeni tanıdıklarını çekinmeden söylemektedir. *Sözcükler*, onun 12 yaşına kadar çocukluğunu anlatır.

Sartre'ın çocukluğu başkalarının çocukluğuna benzememektedir. Babasını çok küçükken yitirdi. Annesinin Alsace'da yaşıyan ailesinin yanında, Schweitzer'lerin evinde, yetim olarak büyüdü. Bilindiği gibi, Sartre, Afrika'nın ünlü milyoneri Albert Schweitzer'in küçük yeğenidir. Annesi Anne–Marie, uzun yıllar dul olarak yaşamış, anneden çok bir abla olmuştur. Dedesi Charles Schweitzer protestan, nine ise katoliktir. Onda, çevreye uymayan bir incelik vardı. İçinde yaşadığı Protestan hava, kendini bildiği çağda, onun *individualisme*'ini sağlamlaştırdı. Annesinden başkasına sevgi besleyemeyen Sartre'ın yaklaşacağı başka ne vardı? Yalnız sözcükler. Dedesi Almanca öğretiyordu. Profesörlerle çevrili, kitaplar arasında kalmış çocuk oyuncak yerine kitaplarla oynamağa başladı: "Kitaplıkta dolaşmama izin verildi ve insanların bilgi hazinelerine saldırdım. Kırlarda geçen çocukluğun bol anılarını ve tatlı serseriliklerini boşuna aradım içimde. Kitaplardı benim kuşlarım, yuvalarım, evcil hayvanlarım, ahırım ve otlağım; kitaplık, bir aynada kazanılan dünya idi.." Aile ve toplum, ona bir mezarlık gibi görünüyordu; onun için hayat, bulduğu kitaplarda idi. Bu pembe, sarışın ve bukleli çocuk itaat komedisi oynamıyordu. Hava bile almadan kendi içine kapanık, gururlu bir sessizlik içinde kuvvetleniyordu. Büyük sakalı ile bir Tanrı'ya benzettiği dedesinin hiçbir kuşkusu yoktu ondan yana. Ninesi rahatsız ederdi onu: "Kötü bir aktör, soytarı, kukla, ekşi suratlı idim; bu yapmacıkları bırakmamı emrediyordu."

Cri–cri, L'Epatant, Buffalo Bill ya da Nick Carter gibi dergileri gözden geçiriyordu. Fakat bu kukla, yavaş yavaş bilince kavuşuyor, sağ gözüne "alaca ışıklar giriyor", çirkin olduğu halde olağanüstülüğün hazzına varıyordu. Güzellik, ona aldatıcı göründüğünden, gerçeği en umutsuz gerçekle derinleştirmeğe koyuldu. Hugo, Corneille, Flaubert gibi ünlü kişilerin resimleriyle süslenen ilk çocukluk acunu, okula gitmeden önce okuyup yazma öğrenince sözcüklerden kurulu bir acun olmuştur.

Bu "garip yaratık" için yazma saati de gelip çatmıştı. Küçük çocuk havasiyle, aklına gelen her şeyi kâğıda döküyordu. Somurtkan yalnızlığı belirlenmişti zamanla. Sanatta bir sığınak aramıyordu. Her an yanında olan gerçeği izlemekten yoruluyordu, şiirin hikâyeden önemli olduğunu ve insanın her an kendini aştığından haberi yoktu. Bununla birlikte devamlı "yalanlar"ını göstermekten de çekinmi-